

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek

VSL Sklep II Cp 2780/2017
ECLI:SI:VSLJ:2018:II.CP.2780.2017

Evidenčna številka: VSL00013145
Datum odločbe: 20.06.2018
Senat, sodnik posameznik: Tanja Kumer (preds.), Metoda Orehar Ivanc (poroč.), Tadeja Primožič
Področje: OBLIGACIJSKO PRAVO
Institut: pojasnilna dolžnost banke - obseg pojasnilne dolžnosti - vsebina pojasnilne dolžnosti - kršitev pojasnilne dolžnosti - varstvo potrošnikov - Direktiva Sveta 93/13/EGS - načelo vestnosti in poštenja - ničnost kreditne pogodbe - nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah - znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank - kredit v CHF - valutno tveganje - pojasnilna dolžnost

Jedro

Sodišče prve stopnje se bo moralo v novem sojenju izreči o tem, ali je banka pred sklenitvijo pogodbe tožnico seznanila s posledicami možnih valutnih tveganj, tako da se jih je tožnica zavedala in jih je bila pripravljena sprejeti kot pogodbeni pogoj. Dokazno breme glede izpolnitve te obveznosti je na toženki. Če bo ugotovilo, da tožnica na podlagi informacij, ki ji jih je dala toženka, ni mogla oceniti posledic sprememb tečaja CHF/SIT za obseg njenih pogodbenih obveznosti, bo moralo oceniti, ali je toženka ob sklepanju pogodbe ravnala v dobri veri in ali je podano znatno neravnotežje v pravicah in obveznostih pogodbenih strank. Morebitna ugotovitev, da se toženka ni pogajala odprto, tako da bi tožnica vedela, da vezanost anuitete na vrednost CHF v primerjavi z domačo valuto ne služi ohranjanju vrednosti denarja, ampak vnaša v pogodbo element tveganja, in da bi vedela, kakšne so posledice tega tveganja za obseg njenih pogodbenih obveznosti, bo predstavljala močan indic, da njeno ravnanje ni bilo skladno z načelom vestnosti in poštenja. V prid zaključku o nepoštenem toženkinem ravnanju bi bila tudi ugotovitev, da je toženka vedela oziroma bi kot strokovnjak lahko vedela, da se tečaj lahko okrepi v taki meri, da kredit ne bo več ugoden v primerjavi s kreditom v EUR. To presojo bo moralo sodišče opraviti glede na trenutno stanje, ko je bila pogodba sklenjena, pri čemer bo moralo upoštevati vse okoliščine, ki bi jih toženka lahko poznala ob sklenitvi pogodbe in ki bi lahko vplivale na njeno poznejše izvajanje. Pri presoji, ali je ob sklenitvi pogodbe obstajalo znatno neravnotežje med položajema pogodbenih strank, bo sodišče prve stopnje moralo oceniti, ali bi se (ob sklenitvi pogodbe predvidljive) posledice spremembe menjalnega tečaja v izrazito večji meri odrazile v tožnični sferi. Nazadnje bo treba ob upoštevanju vseh okoliščin primera presoditi, ali (morebitne) ugotovitve o nepoštenem ravnanju toženke in znatno neravnotežje med pogodbenima položajema tožnikov in toženke narekujejo sklep, da je pogodba nična, in kakšne so pravne posledice take ugotovitve.

Izrek

I. Pritožbi se ugodi, izpodbijana sodba sodišča prve stopnje se razveljavi in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

II. Odločitev o stroških pritožbenega postopka se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je z izpodbijano sodbo odločilo,

(1) da se zavrne primarni tožbeni zahtevek

- da se ugotovi, da so notarski zapis SV 409/2008 z dne 15. 7. 2008 sporazuma o ustanovitvi hipoteke, s katerim sta bili potrjeni kreditna pogodba št. ... z dne 15. 7. 2008 in pogodba o zastavi nepremičnin z istega dne, ter kreditna pogodba in pogodba o zastavi nepremičnin, obe z dne 15. 7. 2008, nični,

- da je toženka dolžna tožnici plačati 23.500,97 EUR,

- da se ugotovi, da je vknjižba hipoteke na podlagi prej navedene pogodbe, neveljavna in se izbriše,

(2) da se zavrne podredni tožbeni zahtevki

- da se zgoraj navedeni notarski zapis in pogodbi z dne 10. 4. 2007 razvežejo,

- da je toženka dolžna tožnici plačati 23.500,97 EUR,

- da je toženka dolžna tožnikoma izstaviti zemljiškoknjižno listino, na podlagi katere bo izbrisana vknjižba hipoteke, vknjižena na podlagi prej navedene pogodbe,

(3) da sta tožnika dolžna toženki povrniti stroške postopka.

2. Tožnica v pritožbi zoper sodbo uveljavlja vse pritožbene razloge iz prvega odstavka 338. člena Zakona o pravdnem postopku (v nadaljevanju ZPP). Predlaga, naj pritožbeno sodišče pritožbi ugodi, izpodbijano sodbo razveljavi in zadevo vrne sodišču prve stopnje pred drugega sodnika, podrejeno pa, naj jo spremeni in tožbenemu zahtevku ugodi.

Poseg v pravno varovane dobrine potrošnika je v primeru kreditiranja v tuji valuti zaradi tim. nujne asimetričnosti med prodajnim in nakupnim tečajem tuje valute, na katerega lahko poslovne banke vplivajo, objektivno in pravno gledano večji kot v primeru obračunske vezanosti na tujo valuto. Ob črpanju kredita se valuta menja v domači denar po nakupnem tečaju tuje valute, ob vrnitvi pa po njenem prodajnem tečaju. Ker je to dejstvo, če ni izrecno navedeno v pogodbi, stranki prikriti, bi morala zahteva iz 9. točke 7. člena Zakona o potrošniških kreditih (v nadaljevanju ZPotK) veljati tudi za kredite v tuji valuti. V tem smislu je pomemben namen kreditiranja, tj. nakup stanovanja. Razlog, zaradi katerega ZPotK navedenega ni izrecno uredil, je v tem, da je bilo ob njegovi uveljavitvi kreditiranje v tuji valuti prepovedano.

Ni sporno, da je toženka na račun kredita tožnici izplačala 63.000 EUR. Zmotna je zato ugotovitev sodbe, da je morala banka v obravnavanem primeru zagotoviti ustrezno financiranje v tuji valuti. Ker ni šlo za naložbo banke v tuji valuti, toženka ni prevzela valutnega tveganja v smislu predhodne zagotovitve sredstev v CHF. Sicer pa za obravnavani spor niti ni pomembno, kakšne obveznosti je imela toženka do tretjih.

V aleatornih pogodbenih razmerjih, kot je obravnavano, je za njihovo veljavnost nujno, da pri obeh strankah ob sklenitvi pogodbe obstaja identično vedenje o rizikih, ki so predmet tveganja. Poleg tega je banka v razmerju do potrošnika ekspert na finančnem področju. Zaradi teh svojih profesionalnih znanj je vedela in je tudi morala in mogla vedeti, da je mogoče in tudi verjetno, da bo evro znatno izgubil na vrednosti v razmerju do CHF in da ta izguba vrednosti (zgolj) v razmerju do CHF ne bo vezana na dejansko inflacijo in izgubo vrednosti do drugih valut, potrošniki pa tega niso vedeli. Zato je jasno, da so banke ponujale tovrstne kredite zaradi omogočanja nesorazmernih zaslužkov. Tvegal je le kreditojemalec, ne pa tudi banka.

V sodbi ni upoštevano, da je dolgoročno kreditiranje z vidika družbe nujen in prevladujoč način pridobitve denarnih sredstev prebivalstva za nakup stanovanja in da je odplačevanje vezano na mesečne prihodke. Kredit je pošten do potrošnika in socialno funkcionalen, če je obrok kredita skozi daljše obdobje stabilen in ne pride do pomembnega odstopanja, ki ga povprečen potrošnik ne pričakuje in ne more pokriti s tekočimi prilivi. Sorazmerna omejitev tveganja je zato nujna. Sklicuje se na sklep VSM I Ip 289/2017 z dne 14. 6. 2017.

Ključno vprašanje v zadevi ni povezano le s pojasnilnimi dolžnostmi toženke, kot izhaja iz 14. do 17. točke obrazložitve izpodbijane sodbe. Sodišče se ni opredelilo do trditve, da je ključna značilnost dolgoročnost pogodbe in anuitetni način odplačila kredita. Že ob sorazmerno majhnem in le nekaj odstotnem naraščanju tečaja utrpri kreditojemalec znatne negativne učinke valutnega tveganja. Tveganje je prisotno ves čas pogodbenega razmerja, negativni učinek pa se povečuje z višanjem zneska kredita, daljšanjem ročnosti kredita in višjo obrestno mero. Tveganja so bila s kvantitativnega vidika neomejena. Poleg tega valutna klavzula v obravnavanem primeru ni več služila svojemu z zakonom določenemu namenu, tj. ohranitvi vrednosti prejete ob njegovem vračilu. Šele če bi tožnica navedeno ob sklenitvi pogodbe razumela, bi dejansko razumela ekonomske posledice pogodbe. Dopustnost pogodbe bi bilo treba iz navedenih razlogov presoјati z vidika temeljnih načel obligacijskega prava.

Da banke niso prevzele nobenega tveganja, izhaja iz poročila o finančni stabilnosti Banke Slovenije iz junija 2005. Ne gre zgolj za splošno opozorilo, kot je navedeno v sodbi, ampak za določno in jasno izraženo napoved in pričakovanje konkretnega dejstva. Sodišče se ni opredelilo do opozorila Banke Slovenije iz leta 2006, da mora banka v izbranih scenarijih predpostaviti gibanje tržnih spremenljivk tako v pozitivni kot tudi v negativni smeri, in do opozorila iz leta 2007, da morajo banke najprej ponujati produkte v EUR, kreditno sposobnost komitentov za kredit v tuji valuti pa ugotavljati ob upoštevanju manj ugodnih pogojev enakega posojila v EUR. Navedeni dokumenti utemeljujejo sklep, da so bila vsaj vodstva bank pravočasno informirana o visoki volatilnosti CHF in njenih trendih naraščanja. Tožnica gotovo ne bi sklenila pogodbe, če bi bila seznanjena z dejstvi, ki izhajajo iz navedenih listin, ali če bi vedela za tveganost pogodbe, za katero je kot finančni ekspert vedela toženka.

Toženka je obravnavani model kreditiranja uporabljala kot konkurenčno prednost v razmerju do kreditov v domači valuti. To potrjuje tudi izpovedba priče I. B., da je stranka dobila več kredita, če je vzela kredit v CHF, kot v primeru, če je vzela kredit v EUR.

Ni nepomembno, da potrošniki trpijo kapitalne izgube, ki jih ne bodo mogli absorbirati in po sedanjih projekcijah valutnih tečajev pomenijo njihov socialni in ekonomski propad, banke pa iz teh poslov pridobivajo nesorazmerno premoženjsko korist.

Toženka je bila dolžna tožnici kot potrošnici že v predpogodbeni fazi predložiti več simulacij prihodnjega gibanja obroka glede na več možnih premikov deviznega tečaja (od pričakovanega do katastrofičnega). Listina o tveganju, ki ni bila v pogodbi in notarskem zapisu in v kateri je bilo navedeno le splošno opozorilo, ne zadostuje. Stališče sodbe, da je bilo zadoščeno toženkini obveznosti glede pojasnila, je zmotno.

Izpolnjena sta oba pogoja oderuške pogodbe. Pri presoji subjektivnega pogoja bi bilo treba upoštevati vedenje in osebne okoliščine na strani tožnice, čas sklenitve pogodbe po prevzemu evra, svetovalno razmerje med strankama in toženkine pojasnilne dolžnosti v predpogodbeni fazi, vsebino dejansko prejetih informacij, ki so bile pomanjkljive in delno zavajajoče,

Z zavrnitvijo dokaza za zaslišanje prič v zvezi z dejstvom, kakšna je bila vsebina toženkinega svetovanja pred sklenitvijo pogodbe, sta bili storjeni kršitvi iz 8. točke in iz 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP. Svetovanje je bilo izvedeno v skladu s toženkino poslovno politiko. Da je bilo svetovanje vsem strankam enako, je potrdila tudi priča Ivanka Bratanič.

V zvezi z odločitvijo o podrednem zahtevku je treba upoštevati, da je predvsem drastičen padec evra v letu 2015 imel izreden negativen učinek za tožnico. Pretežno verjetno je, da se razmerje tečajev v bodoče ne bo spremenilo. Nedopustno bi bilo, da bi morala tožnica z vložitvijo tožbe čakati do izteka kreditnega razmerja. Argument, da bi tožnica s predčasnim odplačilom lahko odvrnila posledice spremenjene okoliščine, je navidezen. Kot je ugotovljeno v sodbi, sprememba ni bila natančno predvidljiva.

3. Toženka v izčrpno obrazloženem odgovoru na pritožbo predlaga njeno zavrnitev.

4. Pritožba je utemeljena.

5. Ker je bila izpodbijana sodba sodišča prve stopnje izdana pred 14. 9. 2017, je pri odločanju o procesnih vprašanjih v skladu s tretjim odstavkom 125. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah ZPP (Uradni list RS, št. 10/17 – ZPP-E) uporabljen ZPP v besedilu, ki je veljalo pred uveljavitvijo ZPP-E.

6. Tožnica je zatrjevala, da je kredit ob sklenitvi pogodbe znašal 82.000 CHF oziroma 50.159,43 EUR, prva anuiteta pa 317,18 EUR, da je do maja 2015 odplačala 82 anuitet v skupnem znesku 26.658,46 EUR in da na dan 8. 5. 2015 dolguje še 57.262,84 CHF oziroma 55.578,80 EUR, kar je bistveno več kot na začetku. Zahtevk o ničnosti pogodbe je utemeljevala s trditvami, da je banka ni seznanila s posledicami uresničitve tveganj, ki jih je prevzela s pogodbo, da je podlaga pogodbe nedopustna, ker ni bilo verjetno, da so tveganja, ki jih je prevzela toženka, realna in da bi se izpolnitvi med izvrševanjem pogodbe pokazali kot ekvivalentni, in da je pogodba oderuška, ker je toženka ob navedeni okoliščini izkoristila tožnično neizkušnost in nevednost.

7. Z navedenim je podala dovolj trditev za presojo, ali je pogodba nična zaradi nepoštenosti pogodbenega pogoja v skladu z določbami Zakona o varstvu potrošnikov (v nadaljevanju ZVPot). Po 22. členu ZVPot morajo biti pogodbeni pogoji¹ jasni in razumljivi, nepošteni pogodbeni pogoji pa so po 23. členu ZVPot nični. Po 24. členu ZVPot so pogoji nepošteni, (1) če v škodo potrošnika povzročijo znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih, (2) če povzročijo, da je izpolnitev pogodbe neutemeljeno v škodo potrošniku, ali (3) da je izpolnitev znatno drugačna od tistega, kar je potrošnik utemeljeno pričakoval, ali (4) če nasprotujejo načelu vestnosti in poštenja. Navedene določbe ZVPot predstavljajo implementacijo Direktive 93/13 v domači pravni red, zato je treba pri njihovi razlagi upoštevati tudi njene določbe. Po 1. točki 3. člena Direktive 93/13 je nedovoljen pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank. Po drugem odstavku 4. člena Direktive 93/13 sta iz presoje poštenosti izvzeta glavni predmet pogodbe in ustreznost med ceno in plačilom za izmenjane storitve in blago, vendar le, če sta zapisana v jasnem in razumljivem jeziku. Na podlagi teh določb je SEU, čigar stališča zavezujejo sodišča držav članic EU in ki zato predstavljajo tudi materialnopravno podlago za odločitev v obravnavani zadevi, že izreklo, (1) da je lahko nepošten tudi pogodbeni pogoj, ki predstavlja glavni predmet pogodbe, če ta ni napisan v jasnem in razumljivem jeziku, (2) da je pogodbeni pogoj jasen in razumljiv, če je potrošnik na njegovi podlagi zmožen oceniti ekonomske posledice tega pogoja za svoj položaj in posledično sprejeti poučeno in preudarno odločitev, (3) da je pogodbeni pogoj nepošten, če banka ob sklepanju pogodbe ni ravnala v skladu z načelom vestnosti in poštenja in če je podano znatno neravnotežje v smislu prvega odstavka 3. člena Direktive 93/13, (4) da je pri presoji o poštemem ravnanju banke in obstoju znatnega neravnotežja treba upoštevati naravo storitve, ki je predmet pogodbe, in vse okoliščine sklepanja pogodbe, predvsem pa, ali je banka glede na svoje strokovno znanje in izkušnje potrošnika seznanila s tveganji, ki jih je sprejel s sklenitvijo kreditne pogodbe v tuji valuti in ki so posledica možnih sprememb menjalnega tečaja, in če ga ni, ali bi v primeru poštemega ravnanja lahko pričakovala, da potrošnik take pogodbe ne bi sklenil, če bi ga z navedenimi tveganji seznanila, in (5) da nepoštenost pogodbenega pogoja lahko povzroči ničnost celotne pogodbe, če pogodba brez nedovoljenega pogoja ne more obstati.²

8. V izpodbijani sodbi sodišča prve stopnje je ugotovljeno,

- da sta pravdni stranki 15. 7. 2008 sklenili kreditno pogodbo in pogodbo o zastavi nepremičnin, s katero je toženka tožnici odobrila kredit za nakup stanovanja v znesku 82.000 CHF z obveznostjo vračila v 240 zaporednih mesečnih anuitetah v višini 517,45 CHF,
- da je tožnica podpisala pooblastilo banki, da v breme njenega osebnega računa nakaže njene obveznosti upravičencu,
- da se je tožnica strinjala, da se v primeru izvedbe plačila iz druge valute za izračun protivrednosti uporabi tečaj s tečajne liste deviznega trga banke za nakup in prodajo deviz fizičnim osebam in odkupa in prodaje tuje efektivne in čekov,
- da je tožnica ob sklenitvi pogodbe podpisala izjavo o prevzemu valutnega tveganja, ki se je glasila: "Ob najemu kredita v tuji valuti potrjujem, da sem seznanjen z valutnim tveganjem najema kredita v tuji valuti, v kateri mi je bil odobren kredit in da sprejemam tveganje iz naslova gibanja ter spremembe tečaja tuje valute. Izjavljam, da mi je bil kredit odobren na lastno željo oziroma zahtevo.",
- da so pred sklenitvijo pogodbe potekali razgovori s toženkino bančno svetovalko I. B., da sta bili tožnici predstavljeni možnost evrskega kredita in možnost kredita v CHF in da se je odločila za drugega, ker je bil tedaj ugodnejši, da je toženkina svetovalka tožnici pojasnila tveganja in da je bilo tožnici znano, da bo odvisna od gibanja menjalnega tečaja CHF/EUR,
- da je tožnica po izobrazbi profesorica angleščine in torej izobrazena oseba in bi ji zato morali biti znani vsaj osnovni ekonomski pojmi, da je tožnica pogodbo prebrala in razumela in da je že imela izkušnjo z odobritvijo potrošniškega kredita pri isti banki,
- da se je obrestna mera EURIBOR v letu 2008 gibala med 3,921 % in 5,505 %, 12-mesečni CHF LIBOR pa je znašal 2,896 % letno,
- da se je tožnica za kredit odločila zaradi ugodnosti pri obrestni meri in je bila očitno zaradi tega pripravljena prevzeti valutno tveganje, ki izhaja iz zadolževanja v tuji valuti,
- da je bil kredit v CHF ugodnejši, a tudi bolj rizičen, ker gibanja tečaja valut ni mogoče predvideti in še manj nadzirati,
- da v opozorilih Banke Slovenije ni konkretnih podatkov, ki bi jih morala toženka izpostavljati ob sklepanju posojil z valutno klavzulo, ali podatkov, ki kažejo na to, kakšno razmerje CHF/EUR je skoraj verjetno pričakovati,
- da so se kreditne pogodbe v CHF sklepale izključno kot posledica zahtev povpraševanj strank in da je končno odločitev vedno sprejela stranka sama po proučitvi zanj pomembnih parametrov (npr. višina anuitete, višina obrestne mere),
- da tožnica ni prejela dohodkov v CHF in je morala znesek mesečne anuitete kupovati, da so se ti zneski spreminjali glede na gibanja tečaja valute, da kljub spremembam tečaja tožnica ni zahtevala spremembe kredita v EUR kredit, da je bila pri notarju izrecno opozorjena na vse pravne posledice kreditne pogodbe in zavarovanja, iz česar vsega izhaja, da je razumela tveganja,
- da tožnica ni uveljavila odstopnega upravičenja, da je imela možnost, da se iz javno dostopnih podatkov informira o rizikih, ki jih prevzema, da so bila valutna tveganja v primeru kreditov v tuji valuti v času odobritve CHF kreditov splošno znano dejstvo,
- da je bila tožnica v letu 2011, ko je razmerje med CHF in EUR doseglo razmerje, ki je bilo za tožnico bistveno manj ugodno, opozorjena na izpostavljenost valutnemu tveganju in ji je bila ponujena zamenjava valute, vendar se za to ni odločila,
- da je več let odplačevala kredit kljub temu, da so se zneski, potrebni za nakup zneska anuitete, mesečno spreminjali,
- da je bila toženka izpostavljena valutnemu tveganju (zagotoviti si je morala ustrezno financiranje v enaki tuji valuti), da sprememba tečaja tuje valute za toženko ne predstavlja dobička in da ni imela nobenega razloga, da bi tožnici prikrivala valutna tveganja.

9. Sodišče je zavzelo stališče, (1) da je bilo toženkini pojasnilni dolžnosti zadoščeno, ker bi se povprečno skrben in pozoren potrošnik lahko in moral zavedati, kakšno tveganje je sprejel s sklenitvijo posojilne pogodbe, (1a) da je bilo z izjavo o prevzemu valutnega tveganja zadoščeno zahtevam ZPotK, (1b) da toženka ni dolžna nositi posledic podpisa obravnavane kreditne pogodbe in izjave o valutnem tveganju, ne da bi ju podpisnik pred tem podrobno prebral, ker je takšno ravnanje v nasprotju s skrbnostjo dobrega gospodarja, (1c) da je tožnica razumela valutno tveganje, (4) da dogovor o odobritvi in odplačilu kredita v tuji valuti predstavlja glavni predmet pogodbe, (5) da je bil posamično dogovorjen s tožnico, ki je določila višino posojila in odplačilno dobo, (6) da ni dokazana trditev, da je toženka vedela, da je tveganje posla pri tožnici (tožnica ni dokazala, da je bil nastop krize gotov oziroma pričakovan ali da je toženka za nastop krize vedela), (7) da je pogodba imela dopustno podlago, (8) da je bila sklenjena na podlagi tedaj veljavnega ZPotK, ZVPot in OZ in zato ne nasprotuje kogentnim predpisom, moralnim načelom, ustavi ali temeljnim načelom obligacijskega prava, (9) da ni bilo kršeno načelo enakovrednosti dajatev, ker je vsaka stranka dolžna dati oziroma vrniti enako vsoto CHF in ker je tudi toženka

prevzela tveganje (obrestno, valutno in kreditno), (10) da ne gre za oderuško pogodbo, ker ob sklenitvi pogodbe ni bilo podano neravnotežje med obveznostmi pogodbenih strank in ker vse obveznosti še niso zapadle v plačilo in zato ni mogoče reči, kolikšna bo celotna obveznost, in ker bi tožnica morala razumeti pomen valutnega tveganja.

10. Neutemeljeni so očitki o bistvenih kršitvah določb postopka (v povezavi s kršitvijo ustavnih pravic). V sodbi je ugotovljeno dejansko stanje, predloženi dokazi pa so ocenjeni v luči materialnopravnih stališč, ki jih je zavzelo sodišče prve stopnje. Dokazni predlogi so zavrnjeni z dopustnimi razlogi, tj. njihovo nepomembnostjo glede na zavzeto materialnopravno stališče. Utemeljeni pa so pritožbeni očitki o materialnopravni zmotnosti stališč izpodbijane sodbe o zatrjevani nedopustnosti pogodbe zaradi neenakovredne razporeditve tveganj, izvirajoče iz vezanosti tožničine obveznosti na tujo valuto, in njihovega poznavanja med obe pogodbeni stranki.

11. Ker gre za bistveni del pogodbenega razmerja, so pogodbene določbe, ki so podlaga za izračun višine tožničine obveznosti, glavni predmet pogodbe. Kot takšne so lahko podvržene presoji poštenosti le, če niso bile jasne in razumljive, se pravi, če tožnica ob sklenitvi pogodbe ni imela na razpolago dovolj informacij, da bi lahko ocenila njihove ekonomske posledice. Pritožnica utemeljeno opozarja na materialnopravno zmotnost stališča izpodbijane sodbe, da jo je toženka v zadostni meri opozorila na tveganja, povezana s spremembo tečaja CHF/EUR.

12. Kot je navedlo tudi Vrhovno sodišče v sklepu II Ips 201/2017 z dne 7. 5. 2018, dolžnost močnejše (profesionalne) pogodbene stranke, da opozori nasprotno stranko – potrošnika na vse okoliščine posla, ki bi lahko vplivale na uresničitev njegovih interesov, lahko izvira ne le iz zakona, ampak tudi iz načela vestnosti in poštenja. Za zaključek o obstoju te obveznosti toženke zato ni pomembna le vsebina zahtev, določenih v ZPotK, veljavnem ob sklenitvi obravnavane pogodbe. Pojasnilna dolžnost banke v razmerju do stranke izhaja že iz splošne informacijske obveznosti, ki v predpogodbeni fazi zavezuje vse poslovne subjekte in izvira iz načela vestnosti in poštenja. To načelo od banke, ki na trgu profesionalno opravlja storitve na finančnem področju, zahteva, da z nasprotno stranko deli informacije, ki so pomembne za sklenitev posla, vključno s tveganji, ki jih prinaša. Informacije morajo biti resnične in popolne, da se stranka lahko nanje upravičeno zanese. Dolžnost zagotavljanja informacij se dopolnjuje s prepovedjo posredovanja neresničnih ali zavajajočih informacij in je podana ne glede na (ne)izražen interes stranke.³ Tudi SEU je v zadevi Andriciuc zavzelo stališče, da je zahtevo po jasnem in razumljivem oblikovanju pogodbениh pogojev treba razlagati široko in da morajo finančne ustanove (z oziroma na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklenitve pogodbe) posojilojemalcem posredovati informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev. Ta zahteva pomeni, da potrošnik pogoj, na podlagi katerega je treba posojilo vrniti v isti tuji valuti, v kateri je bilo sklenjeno, razume tako formalno in slovnično, kot tudi glede njegovega dejanskega obsega, tako da je povprečni potrošnik, ki je normalno obveščen, razumno pozoren in preudaren, lahko ne le seznanjen z možnostjo zvišanja in znižanja vrednosti tuje valute, v kateri je bilo sklenjeno posojilo, temveč je tudi sposoben oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne obveznosti. Ali je bil potrošnik pravilno obveščen o vseh elementih, ki bi lahko vplivali na obseg njegove obveznosti, se presoja ob upoštevanju vseh okoliščin v posamičnem primeru, ki vključujejo oglase in informacije, ki so bile potrošniku posredovane v okviru pogajanj (45. do 51. točka obrazložitve).

13. Kot je ugotovljeno v izpodbijani sodbi, sta pravdni stranki z dogovorom o obveznosti v tuji valuti, pri čemer sta obe vedeli, da bo tožnica izpolnjevala svojo obveznost iz dohodkov, ki jih prejema v domači valuti, vgradili v pogodbo določeno negotovost. Ker na gibanje tečaja CHF/EUR nista mogli vplivati, je bil obseg tožničine obveznosti v razmerju do toženkine obveznosti negotov. Prav zaradi te negotovosti, ki je – kot utemeljeno opozarja pritožba – bistveno večja kot pri kreditni pogodbi, sklenjeni v domači valuti, je bila toženka v okviru pojasnilne dolžnosti dolžna tožnici predočiti tudi slabosti tovrstne kreditne pogodbe in ji razkriti informacije, s katerimi je razpolagala in bi lahko pomembno vplivale na obseg njene pogodbene obveznosti.

14. Ugotovitve v izpodbijani sodbi ne zadostujejo za sklep, da je tožnica razumela težo pogodbene zaveze in posledice možnih sprememb tečaja CHF/EUR za obseg njene pogodbene obveznosti. Za zaključek, da je tožena banka v postopku sklepanja pogodbe naredila vse, kar je bilo treba, ne zadostuje ugotovitev, da je tožnica podpisala listino, v kateri je bilo navedeno, da je seznanjena z valutnim tveganjem in da sprejema posledice spremembe tečaja tuje valute. Iz nje ne izhaja, kakšna je bila dejanska vsebina seznanitve in ali je tožnica dejansko vedela, kako negotov je obseg njene obveznosti, prevzete s pogodbo. Očitek o neskrbnem branju pogodbe tako ni utemeljen. Glede na še večjo splošnost zapisa o notarjevem opozorilu na vse pravne posledice kreditne pogodbe in zavarovanja niti to opozorilo ni bilo dovolj. Da je bila tožnica sposobna oceniti potencialno znatne ekonomske posledice pogodbe ne izhaja niti iz ugotovitve o stopnji njene izobrazbe. Vedenje o možnih odstopanjih, o čemer je tožnica izpovedala v zaslišanju, prav tako še ne pomeni, da ji je toženka ponudila ustrezne in zadostne informacije. Kasnejše okoliščine (da je videla, da se zneski v EUR, potrebni za nakup CHF v višini mesečne anuitete, spreminjajo in da ji je toženka v letu 2011 ponudila zamenjavo valute) po naravi stvari ne morejo utemeljevati zaključka o tožničini seznanjenosti ob sklenitvi pogodbe. Podlage za sklep, da je toženka izpolnila svojo obveznost iz konkretnega pogodbenega razmerja, ne dajejo niti javno dostopne informacije o tveganjih, ki jih potrošniki prevzemajo s sklenitvijo kreditnih pogodb v tuji valuti.

15. Glede na toženkine navedbe v odgovoru na pritožbo pritožbeno sodišče pojasnjuje, da pojasnilna dolžnost ob sklepanju kreditnih pogodb v tuji valuti res ne obsega obveznosti pravilnega napovedovanja gibanja tečaja, vključuje pa dolžnost predstavitve možnosti (verjetnosti) znatnega padca vrednosti domače valute ter pojasnila, kako bi uresničitev te možnosti vplivala na obseg potrošnikovih pogodbениh obveznosti, tj. tako na višino posamezne anuitete kot tudi na višino skupnega

zneska, ki bo potreben za poplačilo kredita. Navedeno velja toliko bolj v konkretnem primeru, ko je primerjava obrestnih mer in anuitet ob sklenitvi pogodbe vzbujala vtis, da je kredit v tuji valuti ugodnejši od kredita v domači valuti.

16. Utemeljen je tudi pritožbeni očitke o zmotnosti zaključka, da toženka ni razpolagala z informacijami v zvezi s pričakovanim gibanjem tečaja, ki bi jih morala posredovati tožnici. Tožnica se je sklicevala na Poročilo Banke Slovenije o finančni stabilnosti iz leta 2005, v katerem je bilo zapisano, da valutno tveganje za banke ne pomeni večjega tveganja, vendar pa je zaradi velike volatilitnosti CHF mogoča realizacija tveganj pri komitentih, in da je za komitente izpostavljenost tečajnemu tveganju zelo velika, posebej ker je CHF na relativno nizkih ravneh in je pričakovati apreciacijo. V dopisu Banke Slovenije poslovnim bankam iz julija 2006 je bilo navedeno, da morajo banke komitente popolno in jasno informirati o bančnih produktih, s poudarkom na tveganjih, katerim se kreditjemalci izpostavljajo z najemom posojil v tuji valuti, ter od bank zahtevala, da morajo najprej ponuditi produkt v evrih. Podobno je bilo opozorilo Banke Slovenije v dopisu z dne 19. 12. 2007. Res je, da na podlagi teh pojasnil ni bilo mogoče napovedati točnega gibanja tečajev, vendar pa iz poročil izhaja realno (če ne pričakovano) tveganje, da pride do dviga vrednosti CHF v primerjavi z vrednostjo EUR in s tem vsaj verjetnost za potrošnika negativne spremembe tečaja. Iz obrazložitve sodbe ne izhaja, ali je bila ta verjetnost tožnici predočena ter ali ji je bilo hkrati pojasnjeno, kako bi uresničitev tega tveganja vplivala na obseg njene pogodbene obveznosti.

17. Zaradi zmotnega stališča o tem, katere informacije je bila toženka dolžna pred sklenitvijo pogodbe posredovati tožnici, razlogi sodbe tudi ne dajejo podlage za zanesljivo presojo o tem, ali je toženka ob sklepanju pogodbe ravnala vestno in pošteno. Dolžnost banke, da zagotovi potrošniku informacije, potrebne za sprejetje poučene in preudarne odločitve, se seveda lahko nanaša le na informacije, ki so ji poznane ali bi ji mogle biti poznane, ne pa tudi na tiste, za katere kot strokovnjak ni mogla in ji ni bilo treba vedeti. Toženka kot finančni strokovnjak je ravnala vestno in pošteno, če je v pogajanjih za sklenitev pogodbe nastopala odprto in je tožnici kot potrošnici posredovala informacije, ki jih je potrebovala, da je lahko sprejela poučeno in preudarno odločitev,⁴ se pravi, da je imela dejansko možnost primerjati ponujene kreditne opcije med seboj ob upoštevanju celotnega obdobja odplačevanja kredita in ne le glede na trenutno stanje. Predloženi dokazi z navedenega vidika niso bili ocenjeni.

18. Pomanjkljive so tudi ugotovitve sodbe, na katerih temelji zaključek, da ni podano znatno neravnotežje med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank. V izpodbijani sodbi je ugotovljeno, (1) da je tudi toženka – tako kot tožnica – prevzela obrestno in valutno tveganje, poleg tega pa še tveganje tožničine neizpolnitve pogodbene obveznosti in (2) da ni nesorazmerja, ker je tožnica dolžna vrniti le toliko, kot je prejela, morebitno nesorazmerje zaradi dražjega CHF pa ni obstajalo že ob sklenitvi pogodbe.

19. Stališče sodbe, da je toženka prevzela tudi tveganje, povezano s tožničino neizpolnitvijo pogodbene obveznosti, je spričo hipotekarnega zavarovanja neprepričljivo. Nezadosten je argument, da ni nesorazmerja, ker je tožnica dolžna vrniti toliko švicarskih frankov, kot jih je prejela. Že iz sodbe SEU C-186/16 izhaja, da je za presojo pomembno dejstvo, da kreditjemalec prejema dohodke v domači valuti, različni od valute pogodbene obveznosti.⁵ O (ne)uravnoteženosti pravic in obveznosti pogodbenih strank zato ni mogoče sklepati zgolj na podlagi dejstva, da je dolgovani znesek v tuji valuti za obe stranki enak. Ne da bi sodišče ugotovilo, ali je toženka ob sklenitvi pogodbe mogla predvideti, da se valutno tveganje dolgoročno ne bo realiziralo v korist tožnice oziroma da je bila verjetnost okrepitve CHF v razmerju do EUR tedaj pomembno večja kot verjetnost njegove ošibitve, je vprašljiva tudi pravilnost zaključka, da nesorazmerje ni obstajalo že ob sklenitvi pogodbe. Tudi v zvezi z argumentom sodbe, da je obrestno in valutno tveganje prevzela tudi toženka, pritožnica utemeljeno uveljavlja, da se sodišče prve stopnje ni izreklo o utemeljenosti njene trditve, da je bilo obrestno in valutno tveganje glede na pričakovano gibanje tečaja v njeno škodo in ne v škodo toženke in da je zaradi anuitetnega načina odplačila kredita znatno negativno vplivala že sorazmerno majhna sprememba tečaja.

20. Ker v sodbi ni ugotovitev, ki bi nudile podlago bodisi za zaključek, da je bila tožnica ob sklenitvi pogodbe seznanjena s tveganjem, ki ga ima negotov tečaj CHF v razmerju do domače valute za obseg njenih pogodbenih obveznosti, bodisi za zaključek, da je toženka ob sklepanju pogodbe ravnala pošteno ali da ni podano znatno neravnotežje v pravicah in obveznostih pogodbenih strank, je zaključek o neobstoju ničnostnega razloga zmoten.

21. Ker navedeno narekuje razveljavitev izpodbijane sodbe, se o ostalih pritožbenih očitkih, podanih v zvezi z obravnavano pravno podlago zahtevka in v zvezi z drugimi zatrjevanimi ničnostnimi razlogi ni bilo treba izreči.

22. Po ugotovitvi, da je zaradi zmotne uporabe materialnega prava v zvezi z zahtevkom za ugotovitev ničnosti pravnih poslov in posledičnih vrnitvenih zahtevkov dejansko stanje ostalo nepopolno ugotovljeno, je pritožbeno sodišče pritožbi ugodilo, izpodbijano sodbo sodišča prve stopnje razveljavilo in zadevo vrnilo temu sodišču v novo sojenje (355. člen ZPP). Sodišče prve stopnje se bo moralo v novem sojenju izreči o tem, ali je banka pred sklenitvijo pogodbe tožnico seznanila s posledicami možnih valutnih tveganj, tako da se jih je tožnica zavedala in jih je bila pripravljena sprejeti kot pogodbeni pogoj. Dokazno breme glede izpolnitve te obveznosti je na toženki.⁶ Če bo ugotovilo, da tožnica na podlagi informacij, ki ji jih je dala toženka, ni mogla oceniti posledic sprememb tečaja CHF/SIT za obseg njenih pogodbenih obveznosti, bo moralo oceniti, ali je toženka ob sklepanju pogodbe ravnala v dobri veri in ali je podano znatno neravnotežje v pravicah in obveznostih pogodbenih strank. Nekatera izhodišča za to presojo so že razvidna iz gornje obrazložitve. Morebitna ugotovitev, da se toženka ni pogajala odprto, tako da bi tožnica vedela, da vezanost anuitete na vrednost CHF v primerjavi z domačo valuto ne služi ohranjanju vrednosti denarja, ampak vnaša v pogodbo element tveganja, in da bi vedela, kakšne so

posledice tega tveganja za obseg njenih pogodbenih obveznosti, bo predstavljala močan indic, da njeno ravnanje ni bilo skladno z načelom vestnosti in poštenja. V prid zaključku o nepoštenem toženkinem ravnanju bi bila tudi ugotovitev, da je toženka vedela oziroma bi kot strokovnjak lahko vedela, da se tečaj lahko okrepi v taki meri, da kredit ne bo več ugoden v primerjavi s kreditom v EUR. To presojo bo moralo sodišče opraviti glede na trenutek, ko je bila pogodba sklenjena, pri čemer bo moralo upoštevati vse okoliščine, ki bi jih toženka lahko poznala ob sklenitvi pogodbe in ki bi lahko vplivale na njeno poznejše izvajanje. Pri presoji, ali je ob sklenitvi pogodbe obstajalo znatno neravnotežje med položajema pogodbenih strank, bo sodišče prve stopnje moralo oceniti, ali bi se (ob sklenitvi pogodbe predvidljive) posledice spremembe menjalnega tečaja v izrazito večji meri odrazile v tožnični sferi. Nazadnje bo treba ob upoštevanju vseh okoliščin primera presoditi, ali (morebitne) ugotovitve o nepoštenem ravnanju toženke in znatno neravnotežje med pogodbenima položajema tožnikov in toženke narekujejo sklep, da je pogodba nična, in kakšne so pravne posledice take ugotovitve.

23. Sodišče prve stopnje se bo moralo o tem, ali gre za nepošten pogodbeni pogoji, in ali so posledice nepoštenega pogoja te, ki jih tožnika uveljavljata z zahtevkom, izreči ob upoštevanju celotnega zbranega procesnega gradiva. Ker je bila sodba SEU C-186/16, ki je v pomembni meri začrtala pravni in posledično dejanski okvir, v katerem je treba presojati obravnavano tožbo, izdana po zaključku obravnave pred sodiščem prve stopnje, in upošteva razvoj sodne prakse po izdaji navedene sodbe SEU pa bo sodišče prve stopnje v novem sojenju moralo dati strankama tudi možnost, da se o teh materialnopravnih izhodiščih izjavita in predložita morebitne dodatne dokaze glede (ne)izpolnjenosti pogojev za zaključek o ničnosti spornih pravnih poslov. Iz tega razloga se pritožbeno sodišče ni izreklo o pravočasnosti dokazov, predloženih v pritožbenem postopku, niti ni presojalo, ali so katere od pritožbenih navedb nove.

24. Že zaradi razveljavitve odločitve o primarnem zahtevku je bilo treba razveljaviti tudi odločitev o podredno postavljenih zahtevkih, s katerimi je tožnica zahtevala razvezo kreditne pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin, plačilo preveč plačanega in izbris hipoteke, in odločitev o stroških postopka. O utemeljenosti pritožbenih razlogov zoper odločitev o podrednem zahtevku se zato ni bilo treba izreči.

25. Odločitev o stroških pritožbenega postopka temelji na tretjem odstavku 165. člena ZPP.

-----
¹ Gre za sestavine pogodbe, ki jih določi podjetje, zlasti pa tiste, ki so določene v obliki formularne pogodbe ali splošnih pogojev poslovanja (22. člen ZVPot).

² Prim. sodbe SEU C-415/11 z dne 14. 3. 2013 (Aziz), C-126/13 z dne 30. 4. 2014 (Kásler in Káslerné Rábai), in C-186/16 z dne 20. 9. 2017 (Andriiciuc). Stališča so ponovljena v sklepih C-119/17 (Lupean) in C-126/17 (Erste bank Hungary Zrt), obeh z dne 22. 2. 2018.

³ Prim. tudi Rozman, Odškodninska odgovornost banke za kršitev pojasnilne dolžnosti, Podjetje in delo, št. 3-4/2016.

⁴ Prim. šestnajsti odstavek uvodnih določb Direktive 93/13: "ker je treba oceno nedovoljenih pogodbenih pogojev ... dopolniti z možnostjo za celotno oceno različnih vpletenih interesov; ker je za to potrebna zahteva dobre vere; ker je treba pri oceni dobre vere zlasti posvečati pozornost moči pogajalske pozicije strank, ...; ker zahtevo dobre vere lahko izpolni prodajalec ..., če posluje lojalno in pravično z drugo stranko, katere zakonite interese mora upoštevati;"

⁵ Točka 50 obrazložitve.

⁶ Prim. sklep VS RS II Ips 201/2017, točka 32 obrazložitve.

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 22, 23, 24
 Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 86

Datum zadnje spremembe: 10.10.2018